

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain 50 §:n, perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi lastensuojelulain sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa säännöstä siten, että lapsen sijaishuolto järjestettäisiin laitoshuoltona vain, jos lapsen sijaishuoltoa ei voitaisi järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muualla. Muutoksen johdosta perhehoidosta tulisi laitoshuoltoon nähden ensisijainen sijaishuollon muoto.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi perhehoitajalakia. Perhehoitajien ennakkovalmennus säädettäisiin pakolliseksi ja perhehoitajille turvattaisiin riittävä tuki sijoituksen aikana. Esityksen mukaan jokaista hoidettavaa varten perhehoitajalle nimettäisiin vastuutyöntekijä. Perhehoitajien vähimmäispalkkio nostettaisiin 650 euroon.

Perhehoitajalakiin lisättäisiin myös säännös, jonka mukaan kunta voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen sellaisen henkilön kanssa, joka täyttää perhehoitajalta vaadittavat edellytykset. Sijaishoitaja tulisi perhehoitajan kohtiin hoitamaan perhehoitajan hoidossa olevia henkilöitä, jos perhehoitaja suostuu siihen ja jos järjestely on hoidettavien edun mukaista. Toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin si-

jaishoitajalle maksettavasta palkkiosta ja hänelle sijaishoidosta aiheutuvien kulujen korvaamisesta sekä sopimuksen voimassaolosta. Sijaishoitajalle kuuluisi samanlainen sosiaaliturva kuin perhehoitajalle.

Omaishoidon tuesta annettuun lakiin lisättäisiin vastaavanlainen säännös kuin perhehoitajalakiin. Säännöksen mukaan myös omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voitaisiin järjestää siihen soveltuvan henkilön kanssa tehtävän toimeksiantosopimuksen perusteella, jos omaishoitaja suostuu siihen ja järjestely on omaishoidossa olevan henkilön edun mukainen. Lisäksi olisi otettava huomioon hoidettavan henkilön mielipide. Omaishoitajan sijaisen kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin palkkion ja mahdollisen kulukorvauksen maksamisesta sekä sopimuksen voimassaolosta. Omaishoitajan sijaiselle kuuluisi samanlainen eläke- ja tapaturmavakuutusturva kuin omaishoitajalle.

Lait perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI	3
1.1 Sijaishuoltopaikan valinta lastensuojelussa	3
1.2 Perhehoidon tukitoimet	4
1.3 Vapaan pitäminen omaishoidossa.....	5
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	6
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	7
3.1 Taloudelliset vaikutukset	7
Uudistuksesta aiheutuvat kustannukset	7
Uudistuksesta aiheutuvat säästöt	8
3.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	10
4 ASIAN VALMISTELU	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	10
1.1 Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta	10
1.2 Laki perhehoitajalain muuttamisesta.....	12
1.3 Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.....	14
2 VOIMAANTULO.....	14
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	14
LAKIEHDOTUKSET	15
Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta.....	15
Laki perhehoitajalain muuttamisesta.....	16
Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta	18
LIITE	19
RINNAKKAISTEKSTIT	19
Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta.....	19
Laki perhehoitajalain muuttamisesta.....	20
Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta	23

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila ja sen arviointi

Perhehoito ja omaishoidon tuki kuuluvat niihin sosiaalipalveluihin, joiden järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n mukaan. Tarkemmat säännökset perhehoidosta sisältyvät sosiaalihuoltolain 25, 26 ja 26 a §:ään sekä perhehoitajalakiin (312/1992). Omaishoidon tuesta on annettu oma lakinsa (937/2005).

1.1 Sijaishuoltopaikan valinta lastensuojelussa

Sijaishuoltopaikan valinnassa noudatettavista arviointikriteereistä säädetään lastensuojelulain 50 §:ssä. Pykälän mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ensinnäkin kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisaruussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen.

Säännöksen tarkoituksena on turvata huostaanotetulle lapselle hänen tarpeittensa mukaisen sijaishuollon järjestäminen. Sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseen; sijaishuoltopaikan on vastattava niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteina. Sijaishuoltopaikasta päätettäessä on päätöksenteon perustuttava aina lapsen etuun. Sijaishuoltopaikan valinnassa ja punnittaessa eri sijaishuoltovaihtoehtoja tulisi siten ottaa huomioon se, millä perusteilla huostaanotto on tehty ja mitkä ovat huostaanoton tarpeesta johtuvat lapsen fyysiset, psyykkiset, emotionaaliset ja sosiaaliset tuen tarpeet. Lapselta saattaa esimerkiksi puuttua pysyvä ja läheinen kiintymyssuhde. Tällöin lapsen tarpeisiin voitaisiin todennäköisesti vastata parhaiten perhehoidossa, jossa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat aikuiset asuvat hänen kanssaan yhteisessä kodissa. Toisaalta lapsen hoito saattaa vaatia erityistä ammatillista osaamista, joka voidaan taata paremmin laitoksessa tai ammatillisessa perhekodissa, erityisesti jos lapsella on jo läheinen kiintymyssuhde esi-

merkiksi vanhempiinsa tai muuhun huoltajaansa. Lapsi on voitu ottaa huostaan esimerkiksi vakavan päihdekierteen katkaisemiseksi. Tällöin valittavan sijaishuoltopaikan tulee olla sellainen, joka pystyy vastaamaan erityisesti tähän lapsen ongelmaan.

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee myös kiinnittää erityistä huomiota hoidon jatkuvuuteen. Lapsella tulee olla mahdollisuus huostaanotosta huolimatta pysyviin ihmissuhteisiin ja kasvuympäristöön. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota myös siihen, ottaen huomioon huostaanottoon johtaneet syyt ja perusteet, ettei lapsen sisaruksia erotettaisi toisistaan. Lähtökohtaisesti sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulisi siis sisarukset sijoittaa samaan laitokseen tai perheeseen. Erityiset syyt ja kunkin lapsen edellyttämän hoidon ja huollon tarve voivat aiheuttaa myös sen, että sisarukset sijoitetaan eri sijaishuoltopaikkoihin. Tällöinkin on huolehdittava siitä, että sijaishuoltopaikkaa valittaessa lapsella on tosiasiallinen mahdollisuus pitää yhteyttä ja tavata hänelle läheisiä ihmisiä, kuten sisaruksia, vanhempia, sukulaisia tai muita hänelle tärkeitä ihmisiä.

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) on erikseen säädetty sosiaalihuollon asiakkaan oikeudesta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Mainitun lain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee myös mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Sijaishuoltopaikan valinnassa on selvitettävä riittävästi lapsen perhe- ja kulttuuritaustan merkitys lapsen edun toteuttamiseen sekä hänen mahdollisuutensa säilyttää yhteys omaan kulttuuriinsa, uskontoonsa ja äidinkieleensä.

Lastensuojelulaissa ei ole asetettu eri sijaishuollon muotoja etusijajärjestykseen kes-

kenään. Huolimatta siitä, että lastensuojelulain 50 § edellyttää lapsen edun kokonaisarviointia tehtäessä päätöstä sijaishuoltopaikasta, ei perhehoidon osuus ole säännöksen voimaantulon jälkeen noussut. Vuonna 2009 sijaishuollon laitospainotteisuus lisääntyi edelleen jonkin verran. Vuoden 2009 tilaston mukaan (Lastensuojelu 2009 -Tilastoraportti 29/2010, 26.11.2010. Suomen virallinen tilasto, Sosiaaliturva 2010. THL) kaikista sijoitetuista lapsista ja nuorista 33 % sijoitettiin perhehoitoon, 18 % ammatilliseen perhekotihoitoon, 35 % laitoshuoltoon ja 14 % muuhun huoltoon.

Perhehoidon osuus lastensuojelun sijaishuollossa on Suomessa kansainvälisesti ottaen erittäin matala. Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa perhehoidon osuus sijaishuollossa on 70 % ja Norjassa 80 %. Näissä maissa perhehoidon osuutta on vahvistettu lainsäädännön avulla.

1.2 Perhehoidon tukitoimet

Perhehoidolla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 25 §:n 1 momentin mukaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoidon tavoitteena on pykälän 2 momentin mukaan antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Pykälän 3 momentin mukaan perhehoitoa annetaan henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyväksikäyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa.

Perhehoitajasta säädetään perhehoitajalaisa. Perhehoitajalla tarkoitetaan lain 1 §:n 1 momentin mukaan henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa. Pykälän 2 momentin mukaan perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulu-

tuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Perhehoitajan koulutuksesta ja tuesta säädetään lain 7 §:ssä, jonka mukaan perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaislaissa (549/2003) ja tapaturmavakuutuksesta tapaturmavakuutuslaissa (608/48).

Perhehoitajalain 6 §:n mukaan jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on yksi arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Palkkion maksamisesta perhehoitajan vapaan ajalta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi.

Perhehoidossa voidaan hoitaa lastensuojelulain perusteella sijoitettujen lasten lisäksi myös kehitysvammaisia lapsia tai aikuisia, pitkäaikaissairaita, mielenterveyskuntoutujia ja vanhuksia. Kehitysvammaisia lapsia ja aikuisia sijoitetaan perhehoitoon kehitysvammahuollon palveluna sekä pitkäaikaiseen että lyhytaikaiseen perhehoitoon. Kehitysvammaisia lapsia ja aikuisia oli perhehoidossa vuonna 2008 noin 2 000. Heistä yli puolet oli pitkäaikaisessa perhehoidossa. (Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa, Perhehoidon valtakunnallisen toimintaohjelman ja lainsäädännön kehittämistyöryhmän väliraportti, STM 2010:15) Ikääntyneiden keskuudessa perhehoito on toistaiseksi vain hyvin rajallisessa määrin käytetty palvelumuoto.

Perhehoitajalle maksettavan hoitopalkkion vähimmäismäärä on 1 tammikuuta 2010 lukien 347,41 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohden kuukaudessa. Perhehoidosta maksettavan hoitopalkkion määräytymispe-

rusteen lähtökohtana on pidetty hoitoon käytettävää aikaa ja hoidon vaativuutta. Laissa säädetyn palkkion määrä ja hoitoon kuluva aika eivät kuitenkaan käytännössä vastaa toisiaan. Suuressa osassa kuntia maksetaan lain säätämää vähimmäismäärää korkeampia hoitopalkkioita.

Perhehoitajalain 7 §:n mukaan perhehoitosta vastaava kunta tai kuntainliitto vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Hyvin valmenneet ja oikein valitut sijaisperheet takaavat tarvittaessa pitkäkestoisen sijaisperhetoiminnan toteuttamisen. Mahdollisuudet päästä valmennukseen vaihtelevat kuitenkin suuresti maan eri osissa.

Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia toteuttivat yhteistyössä Ammatillisten Perhekotien Liiton ja Perhehoitoliiton kanssa touko-kesäkuussa 2009 kyselyn, jossa selvitettiin sijaishuollossa työskentelevien näkemyksiä alan tilasta ja työolosuhteista. (Muuronen, Sariola ja Varsa 2009: Sijaishuolto sisältä päin – tekijät tietäjinä) Kyselyn mukaan moni sijaisvanhempi kokee, ettei saa riittävästi henkistä tukea kasvatustyölle. Myös muu tuki koetaan riittämättömäksi. Kaikkein tärkeimmäksi koetaan mahdollisuus keskustella hoidettaviin ja heidän elämäntilanteisiinsa liittyvistä kysymyksistä sosiaalityöntekijän kanssa.

Ellei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on yksi arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Vapaan järjestäminen ja järjestäminen perhehoitajalle ovat perhehoidon suurimpia haasteita. Käytännöt vaihtelevat suuresti sijoittajien kesken. Yleisenä käytäntönä lastensuojelun perhehoidossa on taloudellinen korvaus, jolla perhehoitaja itse järjestää hoidettaville vapaan ajaksi hoitajan tai hoitopaikan.

Vapaan pitämisen mahdollisuutta pidetään yleisesti tärkeänä tuen muotona. Perhehoitajille teetetyssä kyselyssä mukaan 60 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä että mahdollisuus saada sijainen lakisääteisten vapaapäivien ajaksi ei toteudu lainkaan ja vain kahdeksan

prosenttia kyselyyn vastanneista perhehoitajista ilmoitti sijaisen järjestävän riittävästi. Mahdollisuus saada sijainen sairauden vuoksi toteutui riittävästi vain yhden prosentin mielestä, kun taas 61 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä että sairauden vuoksi sijaisen saaminen ei toteudu lainkaan. Suurena ongelmana perhehoidon vapaan järjestämisissä on lomittajien ja varahoitopaikkojen puuttuminen lähes kokonaan. Kun perhehoitajilla ei ole käytännössä mahdollisuutta pitää vapaata, sääntelyn tarkoitus ei toteudu.

1.3 Vapaan pitäminen omaishoidossa

Omaishoidosta säädetään omaishoidon tuesta annetussa laissa. Lain tarkoituksena on 1 §:n mukaan edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen. Omaishoidolla tarkoitetaan 2 § 1 kohdan mukaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiooloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki puolestaan on 2 § 4 kohdan mukaan kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä hoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon järjestämisestä laaditaan lain 8 §:n mukaan kunnan ja hoitajan välinen toimeksiantosopimus. Omaishoitosopimukseen on liitettävä lain 7 §:n mukainen hoito- ja palvelusuunnitelma.

Omaishoidontuesta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveystalouksia taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. Kunta voi pykälän 2 momentin mukaan järjestää omaishoitajalle vapaata enemmänkin kuin kolme lakisääteistä vapaa-

päivää sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. Vapaapäiviä ja virkistysvapaita voidaan järjestää muillekin kuin niille omaishoitajille, joiden hoidon sitovuus oikeuttaa lakisääteisiin vapaapäiviin. Pykälän 3 momentin mukaan kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 6 b §:n mukaan niistä palveluista, joita kunta järjestää hoidettavalle omaishoitajan vapaapäivän ajaksi ja jotka korvaavat omaishoitajan antamaa hoitoa ja huolenpitoa, voi hoidettavan maksettavaksi tulla enintään 10,60 euroa päivältä.

Omaishoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaisissa (549/2003). Omaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Omaishoitajan tapaturman varalta kunnan on otettava tapaturmavakuutuslain 57 §:n 1 momentin mukainen vakuutus.

Omaishoidon tuen piirissä oli vuoden 2009 aikana 35 847 henkilöä. Heistä 65 prosenttia oli 65 vuotta täyttäneitä. Viimeisin kattava valtakunnallinen selvitys omaishoidon tuen tilanteesta on Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) selvitys, jonka aineisto pohjautuu kuntien tilanteeseen 30 päivänä huhtikuuta 2006. Selvityksen mukaan vuonna 2006 omaishoitajan vapaan aikainen hoito järjestettiin yleisimmin (41 prosenttia) laitoshoidossa vanhainkodissa, terveyskeskuksen sairaalassa, kehitysvammalaitoksessa tai kuntoutuslaitoksessa. Seuraavaksi yleisimmät tavat järjestää sijaishoito olivat hoito sukulaisten, naapurien tai vapaaehtoisten avun turvin (23 prosenttia) sekä hoito palveluasumisyksikössä (18 prosenttia). Muiden palvelujen osuus sijaishoidossa jäi vähäiseksi. Selvityksen mukaan 76 prosentilla omaishoidon tuen saajien hoitajista oli oikeus lakisääteisen vapaaseen, mutta vain 58 prosenttia vapaaseen oikeuteista käytti oikeuttaan. Kuntien viranhaltijat arvioivat, että yleisin syy (41 prosenttia) vapaan pitämättä jättämiseen oli se, että omaishoitaja ei halua jättää hoidettavaa muiden hoitoon. Hoidettavan kieltäytyminen muusta hoidosta arvioitiin toiseksi yleisimmäksi syyksi. Muita syitä olivat sopivan hoitopai-

kan puute (27 prosenttia) ja hoidon maksullisuus (24 prosenttia).

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Pääministeri Mari Kiviniemen hallituksen ohjelma annettiin tiedonantona eduskunnalle 22 päivänä kesäkuuta 2010. Hallitus jatkaa Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman ja vaalikauden puolivälin niin sanotun politiikkariihen päätösten toteuttamista. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan perhehoitolainsäädäntöä uudistetaan tavoitteena sijaishuollon painopisteen siirtäminen perhehoitoon. Myös omaishoidon tukea on tarkoitus kehittää. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on huolehtia omaishoitajien jaksamisesta parantamalla mahdollisuuksia pitää lakisääteiset vapaapäivät. Lisäksi hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi omaishoitajan sijaisavun saannin parantaminen.

Esityksen tavoitteena on siirtää sijaishuollon painopistettä laitoshuollosta perhehoitoon sekä nostaa perhehoidon laatua. Esityksellä tuettaisiin myös perhehoitajien ja omaishoitajien jaksamista.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi lastensuojelulain sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa säännöstä siten, että lapsen sijaishuolto järjestettäisiin laitoshuoltona vain, jos lapsen sijaishuoltoa ei voitaisi järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muualla. Muutoksen johdosta perhehoidosta tulisi laitoshuoltoon nähden ensisijainen sijaishuollon muoto.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi perhehoitajalakia. Perhehoitajien ennakkovalmennus säädettäisiin pakolliseksi ja perhehoitajille turvattaisiin riittävä tuki sijoituksen aikana. Esityksen mukaan jokaista hoidettavaa varten perhehoitajalle nimettäisiin vastuutyöntekijä. Perhehoitajien vähimmäispalkkio nostettaisiin 650 euroon. Esityksessä ehdotetaan perhehoitajalakia muutettavaksi myös siten, että lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan kunta voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen sellaisen henkilön kanssa, joka täyttää perhehoitajalta vaadittavat edellytykset. Sijaishoitaja

tulisi perhehoitajan kotiin hoitamaan perhehoitajan hoidossa olevia henkilöitä, jos perhehoitaja suostuu siihen ja jos järjestely on lisäksi hoidettavien edun mukaista. Toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin sijaisuuden tarkemmista yksityiskohdista, kuten sijaishoitajalle maksettavasta palkkiosta ja hänelle sijaishoidosta aiheutuvien kulujen korvaamisesta sekä sopimuksen voimassaolosta. Lisäksi toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin muista sijaishoidon kannalta tarpeellisista seikoista. Sijaishoitajalle kuuluisi samanlainen sosiaaliturva kuin perhehoitajalle.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös omaishoidon tuesta annettua lakia. Lakiin lisättäisiin vastaavanlainen säännös sijaishoidosta kuin perhehoitajalakiin ehdotetaan lisättäväksi. Säännöksen mukaan myös omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voitaisiin järjestää siihen soveltuvan henkilön kanssa tehtävän toimeksiantosopimuksen perusteella, jos omaishoidossa oleva henkilö sekä omaishoitaja suostuvat siihen ja järjestely on omaishoidossa olevan henkilön edun mukainen. Omaishoitajan sijaisen kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin palkkion ja mahdollisen kulukorvauksen maksamisesta sekä sopimuksen voimassaolosta. Lisäksi toimeksiantosopimuksessa sovittaisiin muista sijaishoidon kannalta tarpeellisista seikoista. Omaishoitajan sijaiselle kuuluisi samanlainen eläke- ja tapaturmavakuutus turva kuin omaishoitajalle.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Hoidon järjestämisestä sijaishoitajan avulla ei aiheutuisi kunnille lisäkustannuksia. Lakimuutos antaisi kunnille uudenlaisen vaihtoehdon järjestää sijaishoito, mutta se ei velvoittaisi kuntaa järjestämään sijaishoitoa tietyllä tavalla. Toimeksiantosopimukseen perustuva sijaishoito olisi kunnille taloudellisesti edullisempi vaihtoehto sijaishoidon järjestämiseksi kuin esimerkiksi sijaishoidon järjestäminen kunnallisen kodinhoitajan palvelujen avulla. Tarjoamalla asiakkaille mahdollisuutta käyttää sijaishoitajaa, kunnat voi-

sivat edistää lakisääteisten vapaiden käyttöä niissä tapauksissa, joissa vapaat on jätetty käyttämättä sen tähden, etteivät hoitaja tai hoidettava ole halunneet sijaishoitoa järjestettävän laitoshoidossa.

Kustannussäästöillä, jotka syntyisivät lastensuojelulain muuttamisesta siten, että perhehoidosta tulisi ensisijainen sijaishuollon muoto suhteessa laitoshuoltoon, voitaisiin kattaa perhehoitajan hoitopalkkion korotuksesta, ennakkovalmennuksesta sekä hoidon aikaisesta tuesta aiheutuvat kustannukset.

Uudistuksesta aiheutuvat kustannukset

Perhehoidon vahvistaminen edellyttää hoitopalkkion tason nostoa 650 euroon, jotta perhehoitajaksi ryhtyminen mahdollistaa täysipäiväisen perhehoitajana toimimisen tarvittaessa. Hoitopalkkion lakisääteinen vähimmäismäärä vuonna 2010 on 347,41 euroa. THL:n tilaston mukaan vuonna 2009 lapsia oli perhehoidossa 5 462.

Valtakunnallisesti ei ole kattavaa tilastoitua tietoa siitä, minkäsuuruisia hoitopalkkioita kunnat maksavat. Perhehoitopalkkion nostaminen ei aiheuta kustannuksia kaikille kunnille. Esimerkiksi Kuusikkokunnissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku ja Oulu) hoitopalkkion taso on jo nyt korkeampi kuin 650 euroa, samoin kaikissa yhdeksässä Kainuun maakunnan kunnassa. Nämä 15 kuntaa hoitivat perhehoidossa 1 827 lasta vuonna 2009, joten hoitopalkkion korottaminen koskisi enintään 3 635 lasta. Korotuksen täysimääräisyys ei myöskään koskisi kaikkia muita perhehoidossa olevia lapsia. Esimerkiksi Keski-Suomen sijaishuoltoyksikön alueella toimii 24 kuntaa, jotka sijoittivat perhehoitoon vuonna 2009 yhteensä 380 lasta. Hoitopalkkion taso on näissä kunnissa sijaishuoltoyksiköstä saadun tiedon mukaan lakisääteistä hoitopalkkiota suurempi vaihdellen 467—600 euron välillä. Ottaen huomioon nämä seikat hoitopalkkion tason korotus toisi lisäkustannuksia Kuusikkokuntia, Kainuun maakuntaa ja Keski-Suomen aluetta lukuun ottamatta korkeintaan 11 835 180 euroa ja Keski-Suomen alueella korkeintaan 834 480 euroa eli hoitopalkkion korotuksesta aiheutuisi yhteensä noin 12 670 000 euron lisäkustannus.

Perhehoitolakiin esitetty ennakkovalmennus yhtenäistää olemassa olevia toimintakäytäntöjä. Useat kunnat ovat jo käytännössä edellyttäneet perhehoitajiksi rekrytoitavilta ennakkovalmennukseen osallistumista. Tarkkaa valtakunnallista tietoa siitä, mitkä kunnat ovat valmennuksen ulkopuolella, ei ole. Perhehoitoliiton vuonna 2004 tekemän selvityksen mukaan 33 % sijaisvanhemmista oli saanut Pride-koulutuksen, 44 % muun valmennuksen ja 26 % sijaisvanhemmista ei ollut saanut valmennusta lainkaan.

Perhehoidosta vastaavien viranhaltijoiden arvioiden mukaan esimerkiksi Espoon kaupunki arvioi saavansa nykyisillä resursseilla rekrytoitua ja valmennettua noin 10 uutta perhettä vuosittain, Vantaan kaupunki 10—15 perhettä ja Oulun kaupunki 15—20 perhettä. Tästä kertyy 35—45 sijaisperheen resurssi noin 35—90 lapsen sijoittamiselle perhehoitoon.

Pesäpuu ry. toimii Suomessa perhehoitajien ennakkovalmennuksen keskeisenä toimijana kouluttaen Pride-kouluttajia. Yhdistys kerää vuosittain tietoa Pride-valmennukseen osallistuneista perheistä. Vuosina 2009 ja 2010 koko maassa valmennettiin 640 perhettä Pride-menetelmällä. Pride-kouluttajaksi koulutettuja henkilöitä on Suomessa useita satoja. Kun otetaan huomioon jo käynnissä oleva toiminta ja se, että ennakkovalmennus kohdentuu ainoastaan uusiin rekrytoitaviin sijaisperheisiin, olisivat ennakkovalmennuksen lakisääteistämisen kustannukset noin 100 000 euroa.

Ennakkovalmennuksen lisäksi sijaisperheinä toimiville tulee taata riittävä tuki hoidon aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että perhehoidon toteutumista tukevien työntekijöiden osaamista ja määrää tulee lisätä. Sijoituksen aikaisen tuen toteuttamiseksi valtakunnallinen tarve on 100 sosiaalihoajaajaa, joiden kustannukset ovat 3 930 000 euroa.

Palkkion korottamisesta, ennakkovalmennuksesta ja hoidon aikaisesta tuesta aiheutuvat kustannukset ovat yhteensä 16 700 000 euroa.

Uudistuksesta aiheutuvat säästöt

Perhehoitoon sijoittaminen laitoshoidon sijasta aiheuttaa merkittäviä kustannussäästöjä.

Perhehoidon valtakunnallisen toimintaohjelman ja lainsäädännön kehittämistyöryhmän väliraportissa todetaan, etteivät ehdotetuista uudistuksista aiheutuneet säästöt kuitenkaan riitä kattamaan uudistuksista aiheutuvia menoja, jos sijoitettavien lasten määrä edelleen kasvaa.

Sijoitettujen lasten ja nuorten määrän kasvu on pysähtynyt ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1991, josta alkaen lastensuojelun valtakunnallisia tilastoja on kerätty. Vuoteen 2008 saakka sijoitettujen lasten ja nuorten kokonaismäärä on kasvanut 2—5 prosentin vuosivauhtia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2009 tilastojen mukaan sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on vähentynyt 1,5 prosenttia. Vaikka kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrän kasvu pysähtyi, sijoitettujen osuus laitoshoidossa kasvoi edelleen. Siten kodin ulkopuolisiin sijoituksiin kohdentuvat kustannukset jatkoivat kasvuaan huolimatta siitä, että sijoitettujen lasten ja nuorten kokonaismäärä vähentyi. Kunnat käyttivät vuonna 2008 laitos- ja perhehoidon hoitovuorokausimaksuihin yhteensä 544 miljoonaa euroa, mikä on 64 miljoonaa edellisvuotta enemmän. Vuonna 2009 vastaava kokonaiskustannus oli 592 miljoonaa euroa, joten edelliseen vuoteen verrattuna kasvua oli 48 miljoonaa euroa.

Vuonna 2009 tapahtunut kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrän vähentyminen on kohdentunut erityisesti ammatillisiin perhekoteihin sijoitettuihin lapsiin tai nuoriin (188). Muu vähentyminen kohdentui lähinnä muuhun huoltoon eli tilanteisiin, jossa lapsi on sijoitettuna esimerkiksi omaan kotiin.

Uusia ensimmäistä kertaa huostaan otettuja tai kiireellisesti sijoitettuja 0—17-vuotiaita lapsia oli vuonna 2009 yhteensä 2 668, joista 2 146 eli 80 % oli kiireellisesti sijoitettuja. Näistä lapsista 379 oli 0—2-vuotiaita, 337 3—6-vuotiaita, 587 7—12-vuotiaita, 798 13—15-vuotiaita ja 567 16—17-vuotiaita. Vuonna 2008 sijoitetuista 0—2-vuotiaista vauvoista ja pienistä lapsista peräti 52,7 % oli sijoitettuina laitoksiin (SVT.THL (16.4.2010) ja vain 35,2 % perhehoitoon ja 10 % ammatillisiin perhekoteihin. Ikäryhmässä 3—6-vuotiaat perhehoitoon sijoitettujen osuus oli suurempi (56,1 %). Laitoksiin sijoitettujen osuus oli kuitenkin tässäkin ikä-

ryhmässä 27 %. Kaiken kaikkiaan vuonna 2008 0–6-vuotiaita sijoituksessa olevia lapsia oli 2 923.

Perhehoito soveltuu erityisesti pienille lapsille, mutta myös isompien lasten perhehoidosta on hyviä kokemuksia. Koska lapsen edun mukaista on välttää sijaishuoltopaikan muutoksia, perhehoidon osuuden kasvu on mahdollista toteuttaa ensisijaisesti uusien sijoitusten kohdalla.

Tästä johtuen on realistista arvioida, että sijaishuollon painopisteen siirtyminen laitoshoidosta perhehoitoon toteutuisi siten, että vuoden 2012 aikana 350 lasta voitaisiin sijoittaa laitoshoidon sijasta perhehoitoon.

Taulukkoon 1 on kerätty vertailutietoa eri sijaishuoltopaikkajärjestelmien kustannuksista. Vertailulukuina on käytetty Kuusikkokuntien tekemiä laskelmia vuonna 2009 toteutuneista hoitovuorokausikustannuksista.

Kuusikkokuntien kustannukset sijaishuollossa poikkeavat paljon toisistaan. Laitosvaltaisten kaupunkien, Turun ja Espoon kustannukset sijaishuollossa olevaa lasta kohden

ovat huomattavasti suuremmat kuin perhehoitoa suosivassa Oulussa, jossa perhehoidon osuus kaikista hoitovuorokausista oli 72 %. Perhehoidon suuresta osuudesta johtuen kustannukset sijoitettua lasta kohden olivat Oulussa 22 437 euroa/lapsi/vuosi ja vastaavasti Turussa 49 038 euroa/lapsi/vuosi ja Espoossa 46 484 euroa/lapsi/vuosi.

Perhehoidon kuluina ovat maksetut hoitopalkkiot ja kulukorvaukset. Valtakunnallista vertailutietoa eri sijaishuoltopaikkajärjestelmien kustannuksista ei ole käytettävissä. Alla olevassa kustannusvertailussa taulukossa 1 ammatillinen perhekotihoito sisältyy ostopalvelulaitosten hintalaskelmiin.

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen sijoitusta sukulaisperheeseen, läheisperheeseen tai sijaisperheeseen. Ammatillinen perhekotihoito toteutetaan ammatillisessa perhekodissa, joka toimii joko aluehallintoviranomaisen myöntämällä perhekotiluvalla tai laitosluvalla. Toiminnan sisältöä ei ole määritelty lainsäädännössä.

Taulukko 1.

	Kunnallinen laitos 258/EUR/vrk/lapsi	Ostopalvelulaitos 218 EUR/vrk/lapsi	Perhehoito 60/EUR/lapsi
Yhden kuukauden (30 vrk) sijoituksen kustannus/lapsi euroina	7 740	6 540	1 800
Yhden vuoden (12 kk) sijoituksen kustannus/lapsi	92 880	78 480	21 600
Kustannus 500 lasta / yksi vuosi	46 440 000	39 240 000	10 800 000
Syntynyt säästö 500 lapsen sijoittamisesta pitkäaikaiseen perhehoitoon laitoshoidon sijasta	35 640 000		
Syntynyt säästö 350 lapsen sijoittamisesta pitkäaikaiseen perhehoitoon laitoshoidon sijasta	24 948 000		

Jos 350 lasta sijoitettaisiin laitoshoidon sijasta perhehoitoon vuonna 2012 syntyisi kustannussäästöä 24 948 000 euroa. Odotettavissa on, että perhehoidon osuus sijaishuollossa tulee lisääntymään vielä vuoden 2012 jälkeen. Jos 500 lasta sijoitettaisiin laitoshoidon

sijasta perhehoitoon syntyisi kustannussäästöä 35 640 000 euroa. Lakimuutoksen lisäksi sijaishuollon rakennemuutokseen tulevat vaikuttamaan perhehoidon valtakunnallinen toimintaohjelma sekä kuntien omat strategiset linjaukset. Sijaishuollon rakennemuutok-

seen vaikuttavat myös perhehoidon toteuttamiseen liittyvät ilmiöt, kuten työmarkkinatilanne, se miten seudullinen yhteistyö toteutuu rakennemuutosta toteutettaessa sekä sijaisperheiden jaksaminen ja mahdollisuudet rekrytoida uusia sijaisperheitä. Rakennemuutuksen kustannussäästöt eivät näy välittömästi, mutta muutoksen vaatimat lisäresurssit on saatava käyttöön jo uudistuksen alkuvaiheessa.

Hoitopalkkion korotuksesta, ennakkovalmennuksesta sekä hoidon aikaisesta tuesta aiheutuvat kustannukset ovat arviolta yhteensä 16 700 000 euroa. Näistä kustannuksista laskettava uusien tehtävien 50 %:n mukainen valtionosuus olisi 8 350 000 euroa. Perhehoidon lisäämisestä syntyvät kustannussäästöt ovat vastaavasti arviolta yhteensä 24 948 000 euroa (350 sijoitettua lasta), ja säästöjen osuutta vastaava 34,11 %:n mukaan laskettava valtionosuuden pieneminen 8 509 000 euroa. Näin ollen ehdotus on valtiontaloudellisesti kustannusneutraali. Jos perhehoitoon sijoitettavien lasten lukumäärä olisi edellä arvioitua suurempi, olisivat myös kustannussäästöt vastaavasti korkeammat. Esimerkiksi 500 lapsen sijoittamisesta perhehoitoon laitoshoidon sijasta aiheutuisi yhteensä 35 640 000 euroa säästöä, josta valtionosuuden pieneminen olisi 12 156 804 euroa. Kustannussäästöt aiheutuvat lastensuojelulain muuttamisesta siten, että perhehoidosta tulisi ensisijainen sijaishuollon muoto suhteessa laitoshuoltoon. Koska uudistuksen kustannusten arviointiin ja lasten-

suojelelain muutoksen vaikutukseen liittyy monia epävarmuustekijöitä, ei uudistuksen toteuttaminen aiheuta tarvetta muuttaa valtionosuuksia.

3.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Asiakkaiden tarpeiden mukaisesti toteutetun perhehoidon avulla voidaan parantaa hoidettavien elämän laatua. Sijaishoidon avulla parannettaisiin perhehoitajien ja omaishoitajien jaksamista ja voitaisiin siten sekä vähentää että myöhentää hoidettavien henkilöiden tarvetta siirtyä mahdollisesti pitkäaikaiseenkin laitoshuoltoon. Kunnat voisivat tarjota toimeksiantosopimukseen perustuvaa sijaishoitoa yhtenä vaihtoehtona sellaisille perhehoitajille ja omaishoidon tuen saajille, joiden yksilöllisiä tarpeita ja toiveita se vastaisi. Vapaaseen oikeutettujen perhe- ja omaishoitajien yhdenvertaiset mahdollisuudet pitää vapaansa paranisivat, kun tarjolle tulisi uusi sijaishoidon toteuttamisvaihtoehto.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelu perustuu perhehoidon lainsäädännön kehittämistyöryhmän ehdotuksiin ja se on osa perhehoitolainsäädännön kokonaisuudistusta. Esitys on ollut kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan käsiteltävänä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta

50 §. *Sijaishuoltopaikan valinta.* Ehdotuksen mukaan pykälässä säädettäisiin niistä edellytyksistä joiden vallitessa sijaishuolto tulisi järjestää laitoshuoltona. Lähtökohtana olisi, että lapsen sijaishuolto tulisi ensisijai-

sesti järjestää muuna kuin laitoshuoltona. Sijaishuolto voitaisiin järjestää laitoshuoltona ainoastaan silloin, jos sijaishuollon järjestäminen muulla tavoin ei olisi lapsen edun mukaista. Säännöksen mukaan sijaishuoltoa järjestettäessä tulisi myös aina huolehtia siitä, että sijaishuoltopaikan lisäksi järjestettäisiin riittävät lapsen edun mukaiset tukitoimet.

Voimassa olevan sosiaalihuoltolain 25 §:n 3 momentin mukaan perhehoitoa annetaan

henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyväksi käyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa. Sitä milloin lapsi on laitoshuollon tarpeessa, ei ole nykyisin tarkemmin määritelty lainsäädännössä. Ehdotettu säännös merkitsisi käytännössä sitä, että tehtäessä päätöstä lapsen sijoituspaikasta, tulisi ennen laitoshuollon järjestämistä selvittää mahdollisuudet järjestää sijaishuolto joko perhehoidossa tai muulla tavoin. Tilanteen mukaan säännöksessä tarkoitettu muu tapa voi olla esimerkiksi sukulaisperhe taikka eräissä tilanteissa lastensuojelulain 49 §:n 3 momentin mukainen sijoitus kotiin.

Lastensuojelulain 32 §:n mukaan ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvítettävä lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu sekä lapsen sukulaisten tai muiden läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena. Lastensuojelulain 32 §:n 3 momentin mukaan henkilölle, jolle on uskottu lapsen huolto lapsen vanhempien ohella tai sijasta ja jonka luona lapsi asuu, tulee tarvittaessa turvata perhehoitajalain 4 §:n 1 ja 2 momentissa mainitut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi. Lastensuojelulain mukaisesti lapsen huollon järjestäminen sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä on aina ensisijaista suhteessa sijaishuollon järjestämiseen.

Edellä esitetystä johtuen ehdotettu säännös tulisi lisäämään nimenomaan perhehoidon osuutta sijaishuollossa. Arvioitaessa perhehoidon soveltuvuutta lapselle, tulisi säännöksen mukaan ottaa huomioon se, minkälaisen kokonaisuuden perhehoitajan antama hoito muodostaisi yhdessä tarvittavien tukitoimien kanssa. Vasta jos perhehoito ei tukitoimien avullakaan turvaisi lapsen edun mukaista sijaishuoltoa, tulisi sijaishuolto toteutettavaksi laitoshuoltona. Säännöksessä tarkoitettuja tukitoimia olisivat paitsi lapselle annettavat tukitoimet myös lapsen perheelle tai perheoi-

tajalle annettavat tukitoimet. Lapselle ja perheelle sijaishuollon aikana annettavina tukitoimina voivat tulla kyseeseen vastaavat tukitoimet kuin mitä lastensuojelulain 7 luvun mukaisesti järjestetään avohuollon aikana. Perhehoitajille annettavista tukitoimista säädetään perhehoitajalain. Perhehoitajalain muuttamista koskevan lakiesityksen perustelujen kohdalla on selostettu perhehoitajalain esitettäviä tukitoimia koskevia parannuksia.

Kun niin sanottua ammatillista perhekotihoitoa toteutetaan aluehallintoviraston antamalla luvalla, toiminta ei kuulu perhehoitajalain piiriin. Osa nykyisin ammatillisena perhekotihoitona toteutettavasta hoidosta vastaa käytännössä laitoshuoltoa, kun taas osa vastaa toiminnallisesti perhehoitoa. Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä perhehoitolainsäädännön kokonaisuudistus, jossa käsitteitä on tarkoitus selkeyttää työryhmän esitysten (sosiaali- ja terveysministeriön selviytyksiä 2010:15) mukaisesti siten, että käsitettä ammatillinen perhehoito voitaisiin käyttää vain silloin, kun toiminta asiallisesti vastaa perhehoitoa. Ammatillisen perhekotihoiton tukena voidaan käyttää vastaavia tukitoimia kuin perhehoitajalain mukaisessa perhehoidossa.

Nyt ehdotetun säännöksen tarkoituksena olisi turvata se, että lapsen sijaishuolto toteutetaan aina laadukkaasti ja lapsen edun mukaisesti. Jotta perhehoito olisi lapsen edun mukaista, täytyy sijaisperheen vastata lapsen tarpeita ja perhehoidon tukena tulee olla riittävät tukitoimet. Se, ettei soveltuvaa sijaisperhettä löydy, voisi johtaa siihen, ettei sijoitusta voitaisi toteuttaa perhehoitona. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos lapsen hoito ja huolto vaatii erityisosaamista, jota ei ole saatavilla. Jos erityisosaamisen tarve olisi turvattavissa perhehoidon lisäksi annettavien tukitoimien avulla, tulisi sijaishuolto lähtökohtaisesti toteuttaa perhehoitona. Säännöksen mukaan kokonaisuuden tulisi kuitenkin aina vastata lapsen etua. Vaikka sijaishuolto olisi mahdollista toteuttaa tukitoimien avulla perhehoidossa, ei sijoitusta perhehoitoon kuitenkaan tulisi tehdä, jos kokonaisarvion perusteella huollon toteuttaminen laitoksessa vastaisi paremmin lapsen etua.

Sijaishuollon toteuttaminen laitoshuoltona voi olla lapsen edun mukaista esimerkiksi silloin, kun sijoituksen alkuvaiheessa tarvitaan lisätietoa lapsen tarpeista ja huostaanoton perusteisiin vaikuttavista syistä. Koska lapsen edun mukaista on sijaishuollon toteuttaminen yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa, vaatii lapsen sijoittaminen sijaishuoltopaikkaan, joka ei vastaa huoltajan toiveita erittäin painavia perusteita. Lähtökohtana on aina, että vanhempien ja lapsen kanssa yhdessä työskennellen löydetään sijaishuollon muoto ja ne tukimuodot, jotka parhaiten turvaavat hoidon ja huollon tarpeen ja jossa yhteistyön avulla saavutetaan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta paras kokonaisuus.

Jos sijoitusta tehtäessä on ilmeistä, että saattaa tulla eteen tilanteita, jotka edellyttävät lastensuojelulain 11 luvun mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttöä, lapsen edun mukaista ei ole sijoittaa häntä sellaiseen sijaishuoltopaikkaan, jossa rajoitustoimenpiteiden käyttö ei lain mukaan ole sallittua.

1.2 Laki perhehoitajain muuttamisesta

1 §. Perhehoitaja. Esityksen mukaan perhehoitajaksi aikovan henkilön olisi suoritettava ennen perhehoitajaksi ryhtymistä tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Tästä säädetäisiin pykälän 2 momentissa. Perhehoitajain 7 §:n mukaisesti ennakkovalmennuksen järjestämisestä vastaisi kunta vastaavasti kuin perhehoidon aikaisen tuen järjestämisestä. Esityksen lähtökohtana olisi, että ennakkovalmennus tulisi suorittaa ennen kuin tehdään perhehoitoa koskeva toimeksiantosopimus. Valmennuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on selvittää perhehoitajaksi aikovan henkilön soveltuvuus tehtävään. Käytännössä hoidettavan edun mukaisista saattaa olla, että sijoitus toteutetaan hyvin nopeasti perheeseen, joka jo kuuluu hoidettavan lähipiiriin. Tästä syystä laissa säädetäisiin, että ennakkovalmennus voitaisiin erityisistä syistä suorittaa loppuun vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Säännös mahdollistaisi sen, että hoidettavan läheisverkostoon kuuluva perhehoitaja voisi toimia perhehoitajana jo ennen ennakkovalmennuksen suorittamista.

Ehdotetun säännöksen mukaan ennakkovalmennuksen tulisi vastata sitä mitä tehtävä hoitajalta edellyttää. Valmennusta järjestettäessä tulisi ottaa huomioon paitsi hoidettavan mahdolliset erityistarpeet myös hoitajan osaaminen. Laadukkaan ennakkovalmennuksen tunnusmerkkejä ovat valmennuksen prosessinomaisuus sekä riittävä kesto ja määrä. Valmennuksen tulisi sisältää valmennuksen jälkeinen arviointimenetelmä sekä kirjallinen arviointi perhehoitajan valmiuksista ja edellytyksistä toimia tehtävässä. Valmennuksen tulisi sisältää myös perhehoitajan asemaa, velvollisuuksia ja lainsäädäntöä koskeva osuus. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää erityisryhmien asettamiin vaatimuksiin ja huolehtia myös siitä, että ennakkovalmennusta olisi tarjolla sijaisperheiksi ryhtyville heidän omalla äidinkielellään.

2 §. Hoitopalkkio. Perhehoitajille maksettavien hoitopalkkioiden määrää tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella. Hoitopalkkion vähimmäismäärä on ollut 1 tammikuuta 2010 lukien 347,41 euroa perhehoitajassa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. Esityksen mukaan hoitopalkkion vähimmäismäärä nostettaisiin 650 euroon.

6 a §. Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja poissaolon aikana. Pykälän 1 momentissa säädetään perhehoidon sijaishoitojärjestelystä perhehoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana. Ehdotettu sijaisjärjestely on tarkoitettu käytettäväksi perhehoitajan tilapäisen tai lyhytaikaisen poissaolon aikana. Muuna poissaolona voitaisiin pitää esimerkiksi perhehoitajan sairauteen, terveydenhoitoon, koulutukseen tai työnohjaukseen liittyviä poissaoloja.

Kunta tai kuntayhtymä voisi tehdä sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla sijaishoitaja sitoutuu huolehtimaan perhehoidossa olevan henkilön hoidosta perhehoitajan kotona. Koska tarkoitus on, että sijaishoitaja tulee perhehoitajan kotiin, edellyttäisi sijaisjärjestely kuitenkin aina perhehoitajan suostumusta. Lisäksi edellytettäisiin, että sijaisjärjestelyn voidaan arvioida olevan perhehoidossa olevan henkilön edun mukaista. Hoitojärjestelyn on siten aina turvattava hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus.

Perhehoitajan sopivuudesta säädetään lain 1 §:n 2 momentissa, jonka mukaan perhehoi-

tajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Myös sijaishoitajan tulisi täyttää vastaavat edellytykset. Sijaishoitajan sopivuutta tulisi aina arvioida hoidettavan henkilön kannalta kokonaisvaltaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimeksiantosopimuksesta. Toimeksiantosopimus tehtäisiin jokaista hoidettavaa kohti siltä hoitoajalta, jolloin sijaishoitaja toimisi perhehoitajan sijaisena. Toimeksiantosopimus sisältäisi määräykset sijaishoitajan palkkion määrästä ja sen suorittamisajankohdasta. Sijaisen palkkion määrä ei olisi sidoksissa perhehoitajalle lain mukaan maksettaviin perhehoidon palkkioihin, vaan siitä sovittaisiin kunnan ja perhehoidon sijaisen välillä aina erikseen. Jos sijaishoidosta aiheutuisi sijaiselle kustannuksia, sovittaisiin myös niiden korvaamisesta toimeksiantosopimuksessa. Lisäksi sopimus sisältäisi määräykset sopimuksen voimassaoloajasta sekä tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Ehdotuksessa säädettäisiin sijaishoidosta, jota annetaan toimeksiantosopimuksen perusteella. Sen selventämiseksi, että perhehoidon sijaistoiminta on tarkoitus säilyttää työsopimuslain ulkopuolisena toimintana, pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perhehoitajalain mukaan toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1 §:n tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

Perhehoitajalle järjestettävä koulutus ja muu tuki ovat olennaisia edellytyksiä hoidon toteuttamisessa. Tämän vuoksi perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulisi vastata myös perhehoidon sijaiselle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta sekä koulutuksesta. Annettavan koulutuksen, valmennuksen ja työnohjauksen sisältö määräytyisi sijaishoitajan aikaisempi koulutus ja sijaisen työn sisältö huomioon ottaen. Tarkoitus on, että sijaiselle järjestettävästä koulutuksesta ja muusta tuesta voitaisiin sopia toimeksiantosopimuksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan sijaishoitajille kuuluisi samanlainen sosiaaliturva kuin perhehoitajille. Perhehoitajan eläketurvasta

säädetään kunnallisessa eläkelaisissa (549/2003) ja tapaturman varalta vakuuttamisesta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/1948).

7 §. Koulutus ja tuki. Edellä 1 §:n kohdalla on selostettu esityksen mukaista lakisääteistä ennakovalmennusta. Sen järjestämisestä vastaisi kunta tai kuntayhtymä. Voimassa olevan lain mukaan kunta tai kuntayhtymä vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Ehdotuksen mukaan tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle olisi nimettävä vastuutyöntekijä. Vastuutyöntekijänä voisi toimia esimerkiksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, mutta myös muu riittävän koulutuksen saanut työntekijä voisi toimia vastuutyöntekijänä. Lastensuojelussa vastuutyöntekijänä voisi toimia esimerkiksi sosiaaliohjaaja, vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden, ikäihmisten ja mielen-terveyskuntoutujien perhehoidossa se työntekijä, joka vastaa perhehoitoon sijoitetun henkilön palvelukokonaisuudesta.

Perhehoitajalain 4 §:n 7 kohdan mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta. Ehdotuksen mukaan perhehoitajalle olisi järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. Perhehoitajien tarve saada tukea on yksilöllinen ja ehdotuksen mukaan tuen tarve kirjattaisiin voimassa olevan lain mukaisesti toimeksiantosopimukseen.

Perhehoidon valtakunnallisen toimintaohjelman ja lainsäädännön kehittämistyöryhmän väliraportissa esitetään, että asiakas- tai palvelusuunnitelmaneuvoittelujen lisäksi järjestetään vähintään kaksi tapaamista vuodessa, joissa on läsnä koko perhehoitajan perhe ja että sijoituksen käynnistymistä seuraavana vuotena järjestetään vähintään neljä tapaamista vuodessa. Työryhmä esittää myös, että erityisesti perhesijoituksen alkuvaiheessa ja asiakkaan elämän muutostilanteissa turvattaisiin kaikkien osapuolten mahdollisuus saada tarpeen mukaan intensiivistä tukea.

8 §. Sosiaaliturva. Perhehoitajan eläketurvaa koskeva säädösviittaus pykälän 1 momentissa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä.

1.3 Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

4 a §. *Sijaishoito omaishoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin omaishoidon sijaishoitojärjestelystä omaishoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana. Ehdotettu sijaisjärjestely on tarkoitettu käytettäväksi omaishoitajan tilapäisen poissaolon aikana. Muuna poissaolona voitaisiin pitää esimerkiksi lain 4 §:n 2 momentin mukaisia muita vapaapäiviä tai virkistysvapaita, joita voidaan järjestää myös niille omaishoitajille, joilla ei hoidon sidonnaisuuden perusteella olisi oikeutta pitää lain 4 §:n 1 momentin mukaisia vapaapäiviä. Myös hoitajan sairauten tai terveydenhoitoon liittyvä poissaolo olisi tilanne, jolloin sijaishoito voitaisiin järjestää toimeksiantosopimussuhteisen hoitajan toimesta.

Kunta voisi tehdä sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla sijaishoitaja sitoutuu huolehtimaan omaishoidossa olevan henkilön hoidosta. Sijaisjärjestely edellyttäisi hoitajan suostumusta ja myös hoidettavan henkilön mielipide tulisi ottaa huomioon. Lisäksi edellytettäisiin, että sijaisjärjestelyn voitaisiin arvioida olevan hoidettavan henkilön edun mukaista.

Omaishoitajan sopivuudesta säädetään lain 3 §:n 3 kohdassa, jonka mukaan omaishoitajan terveyden ja toimintakyvyn on vastattava omaishoidon asettamia vaatimuksia. Myös sijaishoitajan sopivuutta tulisi siten aina arvioida hoidettavan henkilön kannalta kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon omaishoidon asettamat vaatimukset. Lähtökohtana on oltava hoidettavan etu ja hoitojärjestelyn on aina turvattava hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimeksiantosopimuksesta. Toimeksiantosopimus tulisi tehdä jokaista hoidettavaa kohti siltä hoitoajalta, jolloin sijaishoitaja toimii omaishoitajan sijaisena. Toimeksiantosopimus sisältäisi määräykset sijaishoitajan palkkion määrästä ja sen maksutavasta. Sijaisen

palkkion määrä ei olisi sidoksissa omaishoitajalle lain mukaan maksettaviin palkkioihin, vaan niistä sovittaisiin kunnan ja sijaisen välillä aina erikseen. Myös sijaishoidosta sijaiselle mahdollisesti aiheutuvista kustannuksista ja niiden korvaamisesta sovittaisiin tarvittaessa toimeksiantosopimuksessa. Lisäksi sopimus sisältäisi määräykset sopimuksen voimassaoloajasta sekä tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitajan työoikeudellisesta asemasta, eläketurvasta sekä tapaturmavakuutuksesta säädettäisiin pykälän 3 momentissa. Omaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Vastaava työoikeudellinen asema koskisi myös sijaisia. Omaishoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaiissa ja omaishoitajan tapaturman varalta kunnan on otettava tapaturmavakuutuslain 57 §:n 1 momentin mukainen vakuutus. Myös sijaisille kuuluisi samanlainen eläke- ja tapaturmavakuutusturva kuin omaishoitajille.

2 Voimaantulo

Lait perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ei ehdoteta voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden sellaisia muutoksia, joilla olisi merkitystä arvioitaessa esitystä perusoikeuksien kannalta. Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 50 § seuraavasti:

50 §

Sijaishuoltopaikan valinta

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarus-suhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen se-

kä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**perhehoitajalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perhehoitajalain (312/1992) 1, 2, 7 ja 8 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 86/2001 ja 2 § laissa 948/2006 sekä
lisätään lakiin uusi 6 a § seuraavasti:

1 §

Perhehoitaja

Perhehoitajalla tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/82) 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa.

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Ennen 1 momentissa tarkoitettua toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi vaaditaan sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä.

Tässä laissa tarkoitettua toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

2 §

Hoitopalkkio

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalla on oikeus saada hoi-

dosta palkkiota (*hoitopalkkio*). Hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa vähintään 650 euroa.

Hoitopalkkiota ei makseta perhehoitoon sijoitettua omaa alle 18-vuotiasta lastaan hoitavalle henkilölle eikä henkilölle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota. Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia maksettavaksi myös 1 momentissa säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Edellä 1 momentissa mainittu ja toimeksiantosopimuksessa sovittu hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työnteikijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

6 a §

Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja poissaolon aikana

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 1 §:n 2 momentissa säädetty edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta;
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;

3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta; sekä

4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Sijaishoitajalle järjestettävästä koulutuksesta ja tuesta on voimassa, mitä niistä perhehoitajan osalta 7 §:ssä säädetään ja sijaishoitajan sosiaaliturvasta, mitä siitä perhehoitajan osalta 8 §:ssä säädetään.

7 §

Koulutus ja tuki

Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta. Perhehoidon aikana

tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

8 §

Sosiaaliturva

Perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisissa eläkelaisissa (549/2003).

Perhehoitajan tapaturmavakuutuksesta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/1948).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Lain 1, 2 ja 7 §:ää sovelletaan vasta 1 päivästä tammikuuta 2012.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) uusi 4 a § seuraavasti:

4 a §

Sijaishoito omaishoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana

Kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 3 §:n 3 kohdassa säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos omaishoitaja suostuu siihen. Lisäksi edellytyksenä on, että järjestely toteutetaan ottamalla huomioon hoidettavan henkilön mielipide ja että järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta;

2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;

3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta; sekä

4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitajan työoikeudellisesta asemasta sekä eläke- ja tapaturmavakuutusturvasta on voimassa, mitä niistä omaishoitajan osalta 10 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 50 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

50 §

50 §

Sijaishuoltopaikan valinta

Sijaishuoltopaikan valinta

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarus-suhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta.

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarus-suhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. *Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.*

—————
*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.*
—————

2.

Laki**perhehoitajalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perhehoitajalain (312/1992) 1, 2, 7 ja 8 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi
 laissa 86/2001 ja 2 § laissa 948/2006 sekä
lisätään lakiin uusi 6 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Perhehoitaja

Perhehoitaja

Perhehoitajalla tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntainliiton kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/82) 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa.

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi vaaditaan sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä.

Tässä laissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettu työsuhhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

Perhehoitajalla tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai *kuntayhtymän* kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/82) 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa.

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. *Ennen 1 momentissa tarkoitettua toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta.*

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi vaaditaan sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä.

Tässä laissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettu työsuhhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

2 §

Hoitopalkkio

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota (*hoitopalkkio*). Hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa vähintään 300 euroa.

Hoitopalkkiota ei makseta perhehoitoon sijoitettua omaa alle 18-vuotiasta lastaan hoitavalle henkilölle eikä henkilölle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota. Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia maksettavaksi myös 1 momentissa säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Edellä 1 momentissa mainittu ja toimeksiantosopimuksessa sovittu hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

2 §

Hoitopalkkio

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota (*hoitopalkkio*). Hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa vähintään 650 euroa.

Hoitopalkkiota ei makseta perhehoitoon sijoitettua omaa alle 18-vuotiasta lastaan hoitavalle henkilölle eikä henkilölle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota. Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia maksettavaksi myös 1 momentissa säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Edellä 1 momentissa mainittu ja toimeksiantosopimuksessa sovittu hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

6 a §

Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja poissaolon aikana

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 1 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitetulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta;*
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;*
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta; sekä*
- 4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.*

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

Sijaishoitajalle järjestettävästä koulutuksesta ja tuesta on voimassa, mitä 7 §:ssä säädetään ja sijaishoitajan sosiaaliturvasta, mitä 8 §:ssä säädetään.

7 §

Koulutus ja tuki

Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntainliitto vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työohjauksesta ja koulutuksesta.

7 §

Koulutus ja tuki

Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai *kuntayhtymä* vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta. Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

8 §

Sosiaaliturva

Perhehoitajan eläketurvasta säädetään *kunnallisten viranhaltiaain ja työntekijäin eläkelaisissa (202/64)*.

Perhehoitajan tapaturmavakuutuksesta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/48).

8 §

Sosiaaliturva

Perhehoitajan eläketurvasta säädetään *kunnallisessa eläkelaisissa (549/2003)*.

Perhehoitajan tapaturmavakuutuksesta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/1948).

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Lain 1, 2 ja 7 §:ää sovelletaan vasta 1 päivästä tammikuuta 2012.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) uusi 4 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

*Sijaishoito omaishoitajan vapaan ja muun
poissaolon aikana*

Kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 3 §:n 3 kohdassa säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos omaishoitaja suostuu siihen. Lisäksi edellytyksenä on, että järjestely toteutetaan ottamalla huomioon hoidettavan henkilön mielipide ja että järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta;*
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;*
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta; sekä*
- 4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.*

Sijaishoitajan työoikeudellisesta asemasta sekä eläke- ja tapaturmavakuutusturvasta on voimassa, mitä niistä omaishoitajan osalta 10 §:ssä säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.*